

Inleiding

Het klimaat verandert. De effecten zijn overal zichtbaar en als we niets doen zijn de gevolgen ingrijpend. Naast preventieve maatregelen om klimaatveranderingen tegen te gaan, zijn maatregelen nodig om Nederland veilig en leefbaar te houden en ons aan te passen aan de veranderende omstandigheden. Door die verandering moeten we bewuster omgaan met risico's en kansen die een veranderend klimaat creëren. Ook al is klimaatverandering omgeven met onzekerheden, de richting waarin het klimaat verandert, is wel duidelijk. We moeten daarom nu beginnen om Nederland klimaatbestendig te maken. Dit vraagt aanpassingen in tal van sectoren (water, wonen, verkeer, landbouw, natuur, recreatie, energie). Deze aanpassingen komen niet vanzelf, maar vergen een omslag in denken en in doen en laten. De gezamenlijke overheden zetten daarbij in op de volgende zaken.

- Samen met bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en wetenschap vergroten van het bewustzijn en de handelingsbereidheid in de samenleving.
- Toetsen van ruimtelijke plannen op klimaatbestendigheid en indien nodig aanpassen of nieuwe instrumenten maken.
- Samen met het bedrijfsleven stimuleren van innovaties en kennisontwikkelingen.
- Werken aan een meer toekomstgerichte overheid: een overheid die op alle schaalniveaus samenwerkt en haar verantwoordelijkheid neemt voor de uitvoering.

Om Nederland voor te bereiden op klimaatverandering is het adaptatieproces in het leven geroepen. Om het adaptatieproces een impuls te geven, is het nationale programma Adaptatie Ruimte en Klimaat (ARK) opgezet met als doel Nederland klimaatbestendig te maken. Het programma ARK is een samenwerking van het Rijk (Ministeries van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, van Verkeer en Waterstaat, van Landbouw Natuur en van Voedselkwaliteit en Economische Zaken) en de koepelorganisaties Interprovinciaal Overleg, Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Unie van Waterschappen. Als eerste stap is een nationale Adaptatiestrategie opgesteld, die in

november 2007 is vastgesteld. De leidende principes uit de nationale Adaptatiestrategie zijn risicobeheersing en herstel van natuurlijke processen. Bij risicobeheersing gaat het om het besef dat absolute veiligheid en zekerheid niet kunnen worden gegarandeerd. We willen niet alleen de kans op falen zo klein mogelijk houden (preventie), maar ook inzetten op het beperken van de gevolgschade en slachtoffers. Bij natuurlijke processen wordt slim gebruik gemaakt van de natuurlijke eigenschappen van bodem, water en lucht om de kwetsbaarheid te verminderen en het aanpassingsvermogen van gebieden te vergroten. De doelstellingen van de strategische ruimtelijke opgaven zijn het voorkomen van maatschappelijke ontwrichting en het beperken van ongewenste effecten.

Situatiebeschrijving

De Unie van Waterschappen onderschrijft de oproep om snel tot actie over te gaan en onze leefomgeving aan te passen aan de veranderende omstandigheden. Waterschappen zijn vanwege hun kennis en ervaring een belangrijke partner om Nederland klimaatbestendig te maken. De Nederlandse watersector kan als voorbeeld dienen voor andere sectoren en voor partijen in het buitenland. Waterschappen zijn gewend in te spelen op wisselende (weers)omstandigheden en houden al jaren rekening met de gevolgen van klimaatveranderingen. Een goed voorbeeld is het op orde brengen van de regionale watersystemen volgens het Waterbeleid 21e eeuw om wateroverlast aan te pakken en watertekorten zoveel mogelijk te beperken.

De Unie wil werk maken van klimaatadaptatie en duurzaam regionaal waterbeheer. Hiervoor heeft de Unie in 2007 een Actieplan klimaat opgesteld, waarin is opgenomen dat de Unie en waterschappen willen bijdragen aan de doelstellingen van het landelijke klimaatbeleid door:

- Voor 2015 duurzame watersystemen te realiseren volgens de afspraken uit het Nationaal Bestuursakkoord Water, die zijn aangepast aan klimaatverandering en bijdragen aan een veilige en schone leefomgeving.

- Het waterschapsbeleid te toetsen op klimaatbestendigheid en dit zo nodig aan te passen. Waterschappen willen op een slimme manier kijken naar de klimaatgevolgen en daar waar zich kansen voordoen extra robuuste watersystemen realiseren.
- In te zetten op samenwerking en synergie, zowel in de planvorming en uitvoering als in het onderzoek. Waterschappen koppelen de waterdoelen zoveel mogelijk aan andere beleidsdoelen en liften in de uitvoering mee met ruimtelijke ontwikkelingen. Verder zoeken waterschappen samen met wetenschap en bedrijfsleven naar praktijkgerichte innovaties op het gebied van duurzaam inrichten en meervoudig ruimtegebruik.
- Ervaringen met het anticiperen op veranderende omstandigheden en het omgaan met onzekerheden te delen met andere sectoren in Nederland en uit te dragen naar internationale partners in het kader van samenwerking en solidariteit.
- Het treffen van maatregelen om negatieve gevolgen tegen te gaan en voor deze klimaatmitigatie een voorbeeldrol te vervullen door middel van energiebesparing, terugdringen van de CO₂-uitstoot en omschakelen naar klimaatneutrale huisvesting en mobiliteit. Zo hebben de waterschappen onlangs de meerjarenafspraken over energie-efficiency (MJA3) mede-ondertekend. Hierin wordt een energie-efficiencyverbetering nagestreefd van 30 procent voor de periode 2005-2020.

Feiten en cijfers

Uit het KNMI-rapport 'De toestand van het klimaat in Nederland 2008' blijkt dat de opwarming in Nederland veel sneller gaat dan gemiddeld over de hele wereld. In De Bilt is de temperatuur tegenwoordig zo'n anderhalve graad hoger dan rond 1950. De wereldgemiddelde temperatuur stijgt twee keer zoveel. De snellere opwarming wordt waarschijnlijk niet veroorzaakt door natuurlijke schommelingen. Vrijwel alle seizoenen waren de afgelopen vijf jaar warmer dan normaal, sommige zelfs de warmste in zeker drie eeuwen. Het warmere klimaat leidt ook tot meer neerslag. De jaarlijkse hoeveelheid neerslag is in Nederland de afgelopen eeuw met 18% toe-

genomen. Opmerkelijk is de laatste jaren ook het grote aantal dagen met zware regen. Vooral aan de kust is in de zomer meer neerslag gevallen. Oorzaak is het warmere Noordzeewater waardoor de buienactiviteit aan zee groter wordt. Anderzijds was de laatste jaren in het voorjaar en in de zomer soms ook sprake van langdurige droogte, dat leidde tot problemen in de agrarische sector, het waterbeheer en bij energieproducenten.

In 2006 heeft het KNMI vier klimaatscenario's gepresenteerd, die de klimaatveranderingen voor Nederland in 2050 in beeld brengen. Uit deze scenario's komt een aantal punten naar voren.

- De opwarming in Nederland zet door (+1 tot +2°C) waardoor zachte winters en warme zomers vaker voorkomen.
- De winters worden gemiddeld natter (+4 tot 14%) en ook de 10-daagse neerslagextremen (+4 tot +12%) nemen toe.
- De verdamping in de zomer neemt toe (+3 tot +15%) terwijl de neerslag gemiddeld gezien afneemt (+6 tot -19%); de intensiteit van zomerse buien neemt echter toe (+5 tot +27%).
- De veranderingen voor het windklimaat zijn gering ten opzichte van de natuurlijke grilligheid.
- De zeespiegelstijging zet door (15 tot 35 cm in 2050 en 25 tot 85 cm in 2100); daarnaast moet rekening worden gehouden met een verdere bodemdaling van laag Nederland.
- De winterafvoer van de grote rivieren neemt toe, maar in de zomer zijn lagere waterstanden en afvoeren te verwachten.
- De kans op extreme weersituaties zoals hittegolven en extreme buien neemt toe.

Wat wil de Unie van Waterschappen met dit onderwerp?

De Unie wil werk maken van de beleidsdoelstelling om Nederland aan te passen aan het veranderend klimaat. Dit willen we doen door uiterlijk in 2015 duurzame regionale watersystemen te realiseren zoals afgesproken is in het Nationaal Bestuursakkoord Water en door als waterschappen een voorbeeldrol te vervullen waar het gaat om klimaatadaptatie, maar ook klimaatmitigatie.

01/12/2008